

Алексейчук Вікторія Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
криміналістики
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків
ORCID 0000-0001-7579-3322

УДК 343.983

ОКРЕМА КРИМІНАЛІСТИЧНА МЕТОДИКА СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ

У статті розглянуто сучасні наукові тенденції у визначенні поняття криміналістичної методики, окремої криміналістичної методики. З урахуванням специфіки умов, за яких відбувається судовий розгляд кримінальних справ, та завдань судового провадження визначено сутність та охарактеризовано завдання окремих криміналістичних методик судового розгляду кримінальних справ. Проведено порівняння останніх із завданнями окремих криміналістичних методик розслідування злочинів.

Ключові слова: криміналістична методика, окрема криміналістична методика, окрема криміналістична методика судового розгляду кримінальних справ, судовий розгляд, криміналістичне забезпечення судового слідства, методико-криміналістичне забезпечення судового провадження, завдання окремої криміналістичної методики судового розгляду кримінальних справ.

Алексейчук В. И., кандидат юридических наук, доцент кафедры криминалистики, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
ORCID 0000-0001-7579-3322

Частная криминалистическая методика судебного рассмотрения в уголовном судопроизводстве: сущность и задачи

В статье рассмотрены современные научные тенденции в определении понятия криминалистической методики, частной криминалистической методики. С учетом специфики условий, в которых происходит судебное рассмотрение уголовных дел, и задач судебного производства определена сущность и охарактеризованы задачи частных криминалистических методик судебного рассмотрения уголовных дел. Проведено сравнение последних с задачами частных криминалистических методик расследования преступлений.

Ключевые слова: криминалистическая методика, частная криминалистическая методика, частная криминалистическая методика судебного рассмотрения уголовных дел, судебное рассмо-

трение, криминалистическое обеспечение судебного следствия, методико-криминалистическое обеспечение судебного производства, задачи частной криминалистической методики судебного рассмотрения уголовных дел.

Постановка проблеми. Головним призначенням криміналістичної методики як розділу криміналістики є сприяння досягненню мети й вирішенню завдань кримінального судочинства, підвищення ефективності діяльності суб'єктів, які виконують свої професійні функції у цій сфері (слідчих, прокурорів, адвокатів, експертів, суддів), шляхом розробки теоретичних положень і надання науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо розкриття, розслідування різних видів (груп) злочинів і судового розгляду у відповідних кримінальних провадженнях. Сьогодні розуміння криміналістичної методики вийшло за межі традиційних усталених поглядів – як методики розслідування злочинів. Все частіше на сторінках наукових видань звертається увага на те, що процес доказування у кримінальному провадженні досудовим розслідуванням не завершується, а навпаки – ще активніше продовжується під час судового розгляду, у зв'язку з чим зауважується на необхідності у методико-криміналістичному забезпеченні суб'єктів судового розгляду кримінальних справ (суддів, прокурорів-обвинувачів, адвокатів-захисників) [Див.: 3, с. 245-247; 4, с. 24; 5; 8, с. 29, 34, 51; 12, с. 122; 18, с. 96 та ін.]. У той же час зазначені ідеї в українській доктрині не набули достатнього розвитку, про що свідчить відсутність спеціальних робіт, присвячених окремим криміналістичним методикам судового розгляду кримінальних справ. І на це є певні причини, зокрема, названа проблема не може бути вирішена без попереднього розв'язання питань більш загального теоретичного значення, зокрема, визначення сутності і завдань окремої криміналістичної методики судового розгляду у кримінальному провадженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Криміналістична методика становить науковий інтерес для широкого кола вчених-криміналістів. Дослідженням загальнотеоретичних аспектів цієї теми займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: Ю. П. Аленін, О. Я. Баєв, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, С. В. Веліканов, І. О. Возгрін, В. К. Гавло, Ю. П. Гармаєв, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, О. Н. Колесниченко, В. О. Коновалова, Б. Є. Лук'янчиков, В. О. Образцов, М. О. Селіванов, В. Г. Танасевич, В. В. Тіщенко, С. М. Чурілов, А. В. Шмонін, Б. В. Щур, М. П. Яблоков та ін. Питання криміналістичного забезпечення судового розгляду у кримінальному провадженні висвітлюються з різним ступенем повноти в роботах Л. Ю. Ароцкера, М. О. Баєва, О. Я. Баєва, Р. С. Белкіна, В. М. Бозрова, М. Й. Вільгушинського, Г. А. Воробйова, В. К. Гавло, К. С. Єгорова, С. Л. Кисленко, Д. В. Кім, Н. І. Клименко, І. І. Когутича, В. І. Комісарова, Ю. В. Кореневського, Ю. Г. Корухова, О. Ю. Корчагіна, І. І. Котюка, О. Д. Кузнецовой, І. Л. Ландау, І. Х. Максимова, Ю. М. Мирошніченко, І. Д. Перлова, В. В. Печерського, С. П. Сухова,

О. О. Сичовой, В. Г. Танасевич, А. Л. Ципкіна, Т. Б. Чеджемова, О. І. Чучукало, В. Ю. Шепітько та ін. А авторами найновіших робіт, щодо концептуальних проблем методико-криміналістичного забезпечення судового провадження у кримінальному процесі є : В. А. Журавель, І. І. Когутич, І. І. Котюк, В. Т. Нор, Б. В. Щур [Див.: 4; 8; 18 та ін.]. Однак досі не приділено належної уваги дослідженню сутності окремої криміналістичної методики судового розгляду кримінальних справ та окресленню її завдань.

Метою статті є виокремлення та обґрунтування специфіки завдань окремої криміналістичної методики судового розгляду у кримінальному провадженні, визначення її сутності.

Виклад основного матеріалу. Окрема криміналістична методика (в традиційному розумінні як методики розслідування конкретного виду (категорії) злочину) становить собою систему наукових положень та практичних рекомендацій щодо найбільш доцільного варіанту діяльності слідчого в певних умовах [Див.: 5, с. 50]; так звану «абстрактну схему розслідування, орієнтовний набір слідчих дій та інших заходів» [14, с. 8]; «типізовану інформаційну модель науково обґрунтованих криміналістичних рекомендацій з організації та розслідування певної категорії злочину» [17, с. 62-63, 67]; «комплекс методичних рекомендацій та слідчих технологій у вигляді типових інформаційних моделей, спрямованих на розкриття та розслідування певного виду або групи злочинів та їх запобігання» [18, с. 102]. Отже, сутність її складають науково-практичні рекомендації щодо конкретної послідовності дій, конкретних методів, прийомів, способів, засобів їх здійснення під час розслідування певного виду (категорії) злочину, призначені для застосування у конкретних типових ситуаціях. Враховуючи, що судовий розгляд кримінального провадження (справи) становить собою по суті, так само як і розслідування, процес пізнання події, яка відбулась, (виступає продовженням цього пізнання, його завершальним і вирішальним етапом), є підстави для висновку про існування не меншої потреби у певній системі науково-практичних рекомендацій щодо його забезпечення. У зв'язку з цим слушною є позиція В. А. Журавля, який формулює поняття окремої криміналістичної методики без прив'язки її лише до однієї зі сфер застосування (досудове розслідування чи судовий розгляд кримінальних справ), розуміючи таку методику як інформаційно-пізнавальну модель, в якій відображено комплекси методів, засобів, прийомів та рекомендацій типізованого характеру, викладених в описовій або формалізованій формі щодо раціональної організації процесу збирання, оцінки і використання доказової інформації відповідно до специфіки вчинення і розслідування різних злочинних виявів та судового розгляду кримінальних справ [Див.: 4, с. 24]. Але при зовнішньому збігу сутності обох видів окремих криміналістичних методик – досудового розслідування та судового розгляду кримінальних справ (або двох складових єдиної окремої криміналістичної методики) – є внутрішні відмінності у змісті таких

рекомендацій, що є наслідком розбіжності у їх завданнях (так само, як і деяких завданнях досудового і судового провадження).

Виходячи з цього, визначення завдань окремої криміналістичної методики судового розгляду у кримінальному провадженні доцільно здійснювати з урахуванням попереднього аналізу завдань криміналістичної методики в цілому як розділу криміналістики, завдань кримінального судочинства та сутності доказування. Зокрема, С. М. Чурилов виділяє загальні, окремі та конкретні задачі криміналістичної методики. Загальною (головною) задачею він вважає забезпечення потреб практики боротьби зі злочинністю науковими методами розкриття, розслідування та попередження злочинів; серед окремих задач вирізняє розробку й вдосконалення системи наукових положень, вдосконалення існуючих і розробку нових окремих методик розслідування злочинів. До конкретних завдань, на думку вченого, належать: а) завдання теоретичного характеру (розробка концепцій криміналістичної характеристики злочину, предмета розслідування, принципів формування окремих криміналістичних методик та ін.) та завдання практичного змісту (вивчення та узагальнення кримінальної практики в цілях розробки криміналістичних характеристик різних злочинів згідно з їх кримінально-правовою та криміналістичною класифікацією; вивчення та узагальнення слідчої практики в цілях типізації слідчих ситуацій, ефективних тактичних комбінацій; вдосконалення конкретних окремих методик з урахуванням використання фактора раптовості та умов тактичного ризику; розробка програм розслідування на базі обчислювальної техніки тощо) [15, с. 38-39]. До такого аналізу звернулись також В. Т. Нор та І. І. Когутич, які, обмеживши поле дослідження криміналістичних засобів стадією судового розгляду кримінальних справ, до завдань методики судового розгляду кримінальних справ (як структурного елементу розділу криміналістики «Криміналістична методика») віднесли: 1) загальні завдання кримінального судочинства (якими на сьогодні відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України є «захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» [11]); 2) узагальнення практики провадження у кримінальних справах; 3) аналіз галузевого законодавства, пов'язаного з встановленням юридичної відповідальності за правопорушення в різних сферах діяльності; 4) розробку методів та засобів судового розгляду кримінальних справ про окремі види (групи) злочинів, побудову їх криміналістичної характе-

ристики, використання даних про типові судові ситуації; 5) напрацювання комплексів судово-слідчих дій, організаційних заходів тощо; 6) удосконалення процесу прогнозування змін у структурі злочинної діяльності і відповідне вдосконалення існуючих окремих криміналістичних методик судового розгляду (та розробка нових)» [Див.: 8, с. 398]. Перелічені завдання мають або декларативний характер (визначають принципи кримінального провадження), або ж є по суті загальнотеоретичними положеннями, на яких мають базуватись конкретні рекомендації окремої криміналістичної методики, науковими підходами і методами у їх формуванні. Водночас завдання окремої криміналістичної методики (як розслідування, так і судового розгляду у кримінальному провадженні) мають розкривати практичне призначення останньої – як системи рекомендацій, розрахованих на безпосереднє застосування в конкретних типових ситуаціях. Структура ж такої системи рекомендацій обумовлюється, перш за все, складовими елементами процесу доказування, які охоплюють: збирання, дослідження й оцінку доказів [Див.: 13, с. 31], а також їх фіксацію та використання. При цьому слід враховувати, що зазначені елементи різною мірою реалізуються під час досудового розслідування злочину та судового розгляду справи.

У зв'язку з цим визначенню завдань окремої криміналістичної методики судового розгляду у кримінальному провадженні має передувати аналіз завдань окремої криміналістичної методики розслідування злочину, визначення відмінностей в умовах реалізації першого та другого виду окремих методик, а також співвідношення із завданнями судового провадження (судового розгляду) у кримінальному судочинстві. У криміналістичній літературі завдання окремої криміналістичної методики розслідування злочинів характеризують з різним ступенем конкретизації: як єдине завдання із «розроблення типових систем (алгоритмів) дій слідчого, що сприяють обранню оптимальної лінії поведінки в процесі розслідування певного виду злочину» [16, с. 322]; як сукупність завдань, що полягають у забезпеченні: швидкого й повного розкриття злочину, всебічного виявлення та пізнання його обставин, встановлення всіх епізодів і фактів протиправної діяльності, викриття всіх осіб, що брали участь в його скоєнні та прихованні, відшкодування спричиненої шкоди, подолання протидії слідчому пошуку і пізнанню тощо [Див.: 6, с. 211]. Більшість з цих завдань трансформуються в завдання криміналістичної методики судового розгляду кримінальних справ (з урахуванням мети та завдань судового розгляду як етапу кримінального провадження). Одним з головних завдань судового провадження є перевірка наданих суду доказів та їх оцінка [2, с. 29]. Вирішення цього завдання передбачає визначення належності, допустимості й достовірності зібраних доказів, їх достатності для прийняття відповідного процесуального рішення. У літературі виділяють загальні та окремі цілі судового розгляду: серед загальних – прийняття рішення у справі, захист закон-

них прав громадян та організацій, викриття винних осіб, захист особи від незаконного звинувачення, правильне застосування закону та призначення справедливого покарання; у числі окремих цілей – встановлення обставин, що входять до предмета доказування, та проміжних фактів, що їх підтверджують [12, с. 119; 13, с. 15].

На підставі аналізу та узагальнення викладених у криміналістичній літературі висловлювань щодо специфіки пізнавальної діяльності в процесі судового розгляду можна дійти висновку, що її відмінними умовами є: а) інформаційна визначеність та повнота зібраних доказів (у зв'язку з чим майже виключаються завдання, притаманні розслідуванню злочину – розкриття злочину, пошук і збирання інформації); б) більший ступінь опосередкованості пізнання події злочину (через сприйняття моделі злочину, побудованої слідчим: наприклад, сприйняття обстановки місця події за фотознімками; дослідження результатів слідчого експерименту, огляду, проведеного під час досудового розслідування, за протоколом; сприйняття показань допитуваних у суді щодо обставин, які прийняті до уваги в процесі досудового розслідування тощо); в) більша віддаленість у часі від події злочину (вплив об'єктивних та суб'єктивних чинників на інформативність доказів, збереження їх джерел; можливість активних форм протидії встановленню істини); г) повнота обізнаності сторін провадження про весь комплекс наявних доказів та їх якість і ґрунтовність (що має і позитивні, і негативні прояви: підґрунтя для критичного аналізу й оцінки окремих доказів, психологічний вплив на свідомість недобросовісних учасників та перешкоджання наданню ними неправдивих показань, доведенню хибної позиції – з одного боку, й зміна позиції недобросовісних учасників, негативний вплив на свідків тощо – з іншого); ґ) розширений склад учасників (що є потенційною умовою більш повного та критичного дослідження доказів, а також виступає психологічним чинником, який, з одного боку, підвищує відповідальність учасників у процесі їх діяльності, висловлювань, а з іншого – призводить до підвищеного психічного напруження й гальмування їх пізнавальних процесів); д) наявність обґрунтованих версій сторін (які можуть виконувати організуючу роль під час дослідження доказів, але й здатні мати навіювальний вплив на формування остаточної думки суду, інших учасників); е) особлива (напружена) психологічна атмосфера діяльності (потреба у швидкому й активному перебігу розумових процесів, сприйняття, аналізу інформації, прийняття рішень, запам'ятовування та оперування значним обсягом інформації, розподілі, концентрації та переключенні уваги тощо); є) конфліктність (що полягає в одночасній участі в процесі судового розгляду представників сторін з різними позиціями та протилежними цілями, які можуть відкрито чи приховано протидіяти один одному); ж) обмеженість у тактичних засобах (у зв'язку з публічністю судового розгляду, відсутністю «раптовості», інформаційною та психологічною готовністю учасників, недостатніми можливостями вивчення

особистості учасників провадження та ін.) [Див.: 1, с. 17-18; 7, с. 118-120; 9, с. 13-16; 10, с. 392-396; 13, с. 39, 47-49, 54].

Беручи до уваги зазначені відмінності в умовах, у яких відбувається судовий розгляд (порівняно з розслідуванням злочину), можна простежити співвідношення у завданнях відповідних видів окремих криміналістичних методик. Так, якщо окрема криміналістична методика розслідування певного виду (категорії) злочину має одним із головних завдань оптимізацію розкриття злочину (встановлення особи, яка його вчинила), то окрема методика судового розгляду за певною категорією злочинів має в цьому відношенні інше завдання – сприяти встановленню (доведенню) винуватості (або невинуватості) особи, яка вже постала перед судом, та призначенню справедливого й оптимального покарання винному. Завдання методики розслідування злочинів щодо оптимізації пошуку й збирання інформації (що й де шукати), з'ясування її відношення до злочину та значення кореспондує завдання методики судового розгляду щодо сприяння дослідженню й оцінці наявної (представленої сторонами та отриманої під час судового розгляду) інформації, її інтерпретації. Якщо одним із завдань першої з названих методик є забезпечення правильного і повного збирання та закріплення доказів, то методика судового розгляду орієнтована на якісну перевірку наявних доказів, виявлення недоліків, помилок, порушень при їх збиранні, їх недостовірності. Окрема методика розслідування злочинів містить як елемент систему типових версій та відповідні комплекси заходів з їх перевірки, завданням яких є сприяння у побудові версій (коло яких не обмежене) в конкретній ситуації розслідування. Натомість завданням методики судового розгляду є сприяння аналізу представлених версій обвинувачення та захисту і формулюванню (та перевірці) судових версій, в тому числі, кінцевої, на підставі підтвердження або спростування якої буде прийняте рішення. Залежно від суб'єктів, на забезпечення діяльності яких спрямована окрема криміналістична методика, можна виділити такі завдання: забезпечення діяльності слідчого (процесуального керівника, співробітника оперативного підрозділу, експерта) – для першого з розглядуваних видів методики, та забезпечення діяльності сторін (обвинувачення, захисту) та суду – для другого виду. Важливим завданням обох видів окремих криміналістичних методик є координація пізнавальної, конструктивної, комунікативної та організаційної діяльності відповідних суб'єктів (слідчого, суду, обвинувача, захисника та ін.) шляхом надання типових програм (як систем певних дій та заходів, прийомів та способів їх здійснення, потрібних для цього засобів, комплексів питань, які підлягають з'ясуванню) щодо типових ситуацій досудового розслідування (судового розгляду) по окремих видах (категоріях) злочинів. Методиці судового розгляду кримінальних справ властиве крім зазначених й специфічне завдання, що полягає в сприянні з'ясуванню причин зміни ситуації судового слідства (як протягом його перебігу, так і в порівнянні з попередніми ситуаціями досу-

дового розслідування: зміна показань учасників, відмова від раніше даних показань, втрата інформації, з'ясування нової інформації, викриття (обмова) інших осіб, суперечності в доказах тощо) – як-от: внаслідок дії певних об'єктивних або суб'єктивних чинників, можливого неправомірного впливу на свідків, змови осіб, використання учасниками прогалин та недоліків слідства та ін. Ю. В. Кореневський у цьому відношенні конкретизує, що на відміну від потреб досудового провадження «судове слідство має гостру потребу в рекомендаціях: як необхідно діяти, зокрема, державному обвинувачеві при зміні показань підсудним, потерпілим, свідком; яким чином найбільш ефективно, надійно перевірити, які зі свідчень – попередні чи подані у суді – достовірні; як попередити або викрити неправдиві показання; що слід зробити, щоб перевірити нові з'ясовані в судовому розгляді докази тощо» [9, с. 14-15].

На підставі викладеного можна зробити такі **висновки**:

Завданнями окремої криміналістичної методики судового розгляду у кримінальному провадженні є: 1) забезпечення діяльності представників сторін кримінального провадження (обвинувача, захисника) та суду в процесі судового розгляду по окремих видах (категоріях) злочинів системами наукових положень та практичних рекомендацій; 2) координація пізнавальної, конструктивної, комунікативної та організаційної діяльності відповідних суб'єктів (суду, обвинувача, захисника та ін.) шляхом надання типових програм (як систем певних дій та заходів, прийомів та способів їх здійснення, потрібних для цього засобів, комплексів питань, які підлягають з'ясуванню) щодо типових ситуацій судового розгляду по окремих видах (категоріях) злочинів; 3) сприяння ефективному дослідженню, оцінці та правильній інтерпретації інформації, представленій сторонами та отриманої під час судового розгляду; 4) забезпечення якісної перевірки наявних доказів, виявлення недоліків, помилок, порушень при їх збиранні, їх недостовірності; 5) сприяння аналізу представлених версій (обвинувачення та захисту) і формулюванню (та перевірці) судових версій, у тому числі остаточної на підставі підтвердження або спростування якої буде прийняте рішення; 6) сприяння встановленню (доведенню) винуватості (або невинуватості) обвинуваченого та призначенню справедливого й оптимального покарання винному; 7) сприяння з'ясуванню причин зміни ситуації судового слідства (як протягом його перебігу, так і в порівнянні з попередніми ситуаціями досудового розслідування) та їх урахуванню в процесі застосування типових програм дій. Виходячи із перелічених завдань окремої криміналістичної методики судового розгляду в кримінальному провадженні, остання може бути визначена як система наукових положень та науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення діяльності сторін кримінального провадження та суду під час судового розгляду за певними видами (категоріями) злочинів, спрямована на дослідження, перевірку й оцінку представлених доказів, з'ясування причин розбіжностей у наявній інформації, встановлення (дове-

дення) винуватості (невинуватості) обвинуваченого і призначення справедливого й оптимального покарання винному. Визначення специфіки завдань окремих криміналістичних методик судового розгляду кримінальних справ є одним з аргументів в обґрунтуванні потреби їх розроблення як самостійного комплексу засобів криміналістичного забезпечення і кроком до виро-блення уніфікованих підходів у їх формуванні.

У той же час подальшого дослідження і аргументації потребують загально-нотеоретичні питання щодо структури окремих криміналістичних методик судового розгляду кримінальних справ, принципів їх формування, критеріїв класифікації, суб'єктів реалізації тощо, без вирішення яких неможливо перейти до побудови систем конкретних практичних рекомендацій у цьому напрямі.

Список літератури:

1. Ароцкер Л. Е. Использование данных криминалистики в судебном разбирательстве уголовных дел / Л. Е. Ароцкер. – Москва : Юрид. лит., 1964. – 223 с.
2. Вільгушинський М. Й. Тактика судового слідства в системі криміналістики : монографія / М. Й. Вільгушинський ; за ред. В. Ю. Шепітька. – Харків : Право, 2010. – 168 с.
3. Гавло В. К. Криміналістичне забезпечення превентивного і судового слідства як задача криміналістичної методики / В. К. Гавло // Криміналістика XXI століття : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 листоп. 2010 р. / Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, Ін-т вивчення проблем злочинності, Нац. акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2010. – С. 242–247.
4. Журавель В. А. Криміналістичні методики : сучасні наукові концепції : монографія / В. А. Журавель. – Харків : Вид. агенція «Апостиль», 2012. – 304 с.
5. Исаенко В. И. Методика поддержания государственного обвинения (понятие, принципы, содержание) : монография / В. И. Исаенко. – Москва : Юрлитинформ, 2011. – 176 с.
6. Ищенко Е. П. Криминалістика: краткий курс / Е. П. Ищенко. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Юридическая фирма «КОНТРАКТ» : ИНФРА-М, 2009. – 320 с.
7. Кисленко И. Л. Криміналістичні основи підтримання державного обвинення : монографія / И. Л. Кисленко, С. Л. Кисленко. – Москва : Юрлитинформ, 2013. – 328 с.
8. Когутич І. І. Використання криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних справ : наук.-практ. посіб. / І. І. Когутич, В. Т. Нор. – Львів ; Київ : Тріада плюс ; Алерта, 2011. – 428 с.
9. Корневский Ю. В. Криминалістика для судового слідства / Ю. В. Корневский. – Москва : АО «Центр ЮрИнфоР», 2001. – 198 с.
10. Корчагин А. А. Криміналістична методика превентивного розслідування і судового розбирательства по делам об убийствах (проблемы теории и практики) : монографія / А. А. Корчагин ; под науч. ред. проф. В. К. Гавло. – Москва : Юрлитинформ, 2013. – 512 с.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України, Кодекс від 13.04.2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
12. Кудрявицкий А. С. Криміналістичне забезпечення – одно из условий повышения качества судебного разбирательства [Электронный ресурс] / А. С. Кудрявицкий // Юридическая наука и правоохранительная практика : науч.-практ. журн. ; гл. ред. А. И. Числов. – Тюмень : ФГОУ ВПО «ТЮИ МВД России», 2010. – № 2 (12). – С. 117–123. – Режим доступа : http://kalinovsky-k.narod.ru/b/pravo_urpraktika/2010_2.pdf.
13. Кудрявицкий А. С. Оперативно-розыскное и криминалістичне забезпечення судового розбирательства дел о преступлениях, совершаемых организованными преступными

сообществами : монографія / А. С. Кудрявицкий, Я. М. Мазунин. – Москва : Юрлитинформ, 2013. – 200 с.

14. Мешков В. М. Методика расследования преступлений : курс лекций / В. М. Мешков. – Москва : Юрлитинформ, 2013. – 304 с.

15. Чурилов С. Н. Криминалистическая методика : история и современность / С. Н. Чурилов. – Москва : Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2002. – 370 с.

16. Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько. – Київ : Ін Юре, 2010. – 496 с.

17. Шмонин А. В. Методология криминалистической методики : монография / А. В. Шмонин. – Москва : Юрлитинформ, 2010. – 416 с.

18. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик : монографія / Б. В. Щур. – Харків : Харків юридичний, 2010. – 320 с.

Aliksieichuk V. I., PhD, Associate Professor of department of Criminalistics, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

ORCID ID 0000-0001-7579-3322

Particular criminalistic methods of court hearing in criminal proceedings: essence and goals

Problem setting. Understanding of criminalistic methods exceeded now the boundaries of traditional points of view - as a methods of crimes investigation. An attention is drawn to the fact that the process of proof in criminal proceedings is not completed with a pre-court investigation, on the contrary, it is being continued even more actively during the court hearing. In this regard a need for providing of subjects of court hearings of criminal cases (judges, prosecuting attorneys, defense lawyers) with criminalistic methods is emphasized. At the same time the stated ideas have not been sufficiently developed in Ukrainian doctrine. Special papers devoted to particular criminalistic methods of court hearing of criminal cases are not present. This problem cannot be settled without preliminary solving of issues of more general theoretical meaning, especially, definition of essence and goals of particular criminalistic methods of court hearing in criminal proceedings.

Recent research and publications analysis. Research of general-theoretical basic concepts of criminalistic methods was made by the domestic and foreign scientists (Yu. P. Alenin, O. Ya. Bayev, R. S. Byelkin, O. M. Vasylyev, I. O. Vozgrin, V. K. Gavlo, V. A. Zhuravel, A. V. Ishchenko, O. N. Kolesnichenko, V. V. Tishchenko, S. M. Churilov, A. V. Shmonin, B. V. Shchur, M. P. Yablokov and others). Issues of providing of criminalistic tools for court hearing in criminal proceedings are covered in the papers of the following scientists: L.Yu. Arotsker, V. M. Bozrov, M. Y. Vilgushunsky, G. A. Vorobyov, V. K. Gavlo, S. L. Kyslenko, D. V. Kim, I. I. Kogutych, Yu. V. Korenevsky, O. Yu. Korchagin, S. P. Sukhov, O. O. Sychova, A. L. Tsympkin, T. B. Chedzhemov, V. Yu. Shepitko and others. The authors of papers published in Ukraine in recent years, studying conceptual problems of providing with criminalistic methods of court proceeding in criminal process are: V.A. Zhuravel, I. I. Kogutych, I. I. Kotyuk, V. T. Nor, B. V. Shchur. At the same time the scientists have not paid enough attention to the research of essence of particular criminalistic methods of court hearing of criminal cases and to the definition of its goals.

Paper objective is an emphasizing and grounding of specific nature of goals of particular criminalistic methods of court hearing in criminal proceeding, definition of its essence.

Paper main body. An essence of particular criminalistic methods of crimes investigation are scientific and practical guidelines which concern specific actions sequence, specific methods, techniques, ways and means of their implementation during investigation of a certain type (category) of a crime, intended for use in specific typical situations. The court hearing of criminal proceedings is actually a continuation of a process of learning an event which took place, it is of crucial importance, therefore it requires scientific and practical guidelines concerning its providing. The differences in the content of such guidelines are connected with diversity in some tasks of pre-court and court proceeding and goals of corresponding particular criminalistic methods concerning their providing.

In this regard, definition of goals of particular criminalistic methods of court hearing in criminal proceeding should be based on an analysis of tasks of criminalistic methods in general as a section of criminalistics, goals of criminal proceedings and essence of proof. At the same time, goals of particular criminalistic methods (of investigation as well as of court hearing of criminal cases) have to disclose practical destination of the last one - as a system of guidelines developed for direct use in specific typical situations. The structure of such system of guidelines is determined by components of proof process which cover the following: collecting, recording, research, estimation and using of evidences. It should be taken into consideration that the stated elements are being implemented to different extents during pre-court investigation of a crime and during hearing of a case in court. So it is reasonable to make a preliminary analysis of particular criminalistic methods of a crime investigation, to determine differences in the conditions of implementing of the first and the second type of particular methods, as well as proportion between goals of court proceeding (court hearing) in criminal proceedings. Specific conditions of cognitive activity in the course of court hearing are: a) informational clearness and completeness of the evidences collected; b) larger degree of criminal event knowledge; c) larger distance in time from the criminal event; d) completeness of familiarity of the parties about the whole complex of the available evidences, their quality and thoroughness; e) extended scope of participants; f) availability of substantiated versions of parties; g) special (stressed) psychological atmosphere of activity; h) proneness to conflicts; i) restrictions in tactical means. Taken into consideration the stated differences in circumstances in which the court hearing takes place (in comparison with the crime investigation), and the aim and goals of court hearing, the proportion in tasks of relevant types of particular criminalistic methods can be followed.

Conclusions of the research. The goals of particular criminalistic methods of court hearing in criminal proceedings are: 1) maintenance of activity of the representatives of criminal proceedings parties (prosecutor, defense lawyer) and of the court in the process of court hearing according to the particular types (categories) of crimes by the systems of scientific concepts and practical guidelines; 2) coordination of cognitive, constructive, communicative and organizational activities of corresponding subjects by providing typical actions programs regarding typical situations of court hearing; 3) contribution to an effective research, evaluation and correct interpretation of information provided by the parties and obtained during the court hearing; 4) providing of high-quality verifying of evidences (including identifying of disadvantages, mistakes, violations while collecting, their unreliability); 5) facilitating of analysis of the provided versions (prosecution and defense) and formulation (and checking) of court versions; 6) promoting of determination (proof) of guilt (or innocence) of an accused person and imposition of a fair and optimal penalty for a guilty person; 7) promoting of finding out the cause of changing situations of court investigation and taking them into account while using of typical actions programs. Particular criminalistic methods of court hearing in criminal proceeding can be defined as a system of scientific concepts and scientific and practical guidelines for maintenance of activity of the parties of criminal proceedings and the court during the court hearing according to the certain types (categories) of crimes aimed at research, checking and estimation of provided evidences, finding out the causes of differences in available information, determination (proof) of guilt (or innocence) of an accused person and imposition of a fair and optimal penalty for a guilty person. Definition of specific nature of particular criminalistic methods of court hearing of criminal cases is one of the arguments in grounding of need of their development as an individual complex of means of criminalistic tools and a step to creation of unified approaches in their formation.

Key words: criminalistic methods, particular criminalistic methods, particular criminalistic methods of court hearing of criminal cases, court hearing, providing of criminalistic tools for court investigation, providing of criminalistic methods for court proceeding, goals of particular criminalistic methods of court hearing of criminal cases.

Надійшла до редколегії 28.08.2015 р.